

חציצה בציפורניים ארוכות, צבועות ובנויות

ראשי פרקים

- א. הבסיס ההלכתי
- ב. מנהג הנשים - ליטול ציפורניהן
- ג. העשוי לנוי אינו חוצץ
- ד. תשובות האחרונים בנושא הארכת ציפורניים וצביעתן
 1. היתר לטבול עם ציפורניים בדוחק
 2. היתר לטבול עם ציפורניים מלכתחילה
 3. חכמי ארץ ישראל
- ה. ההנחיות בספרי ההדרכה לנשים
 - ו. בניית ציפורניים
 - ז. סיכום

נשים רבות מגדלות את ציפורני ידיהן, וכן צובעות את הציפורניים לעתים בלק ולעתים בג'ל; חלקן בונות ציפורניים מלאכותיות על גבי הציפורניים הטבעיות שלהן.¹ זהו מנהג רווח, המתפשט בשנים האחרונות בכל שדרות האוכלוסייה; הוא נגיש, והעלויות הכרוכות בו הולכות ופוחתות. טיפולים אלו בציפורניים נעשים מסיבות אסתטיות (לנוי) או בשל סיבות אחרות: פטריות בציפורניים, כסירת ציפורניים ועוד, ופעמים רבות נשים מקפידות להיראות דווקא כך. נראה כי השינויים הללו מצריכים דיון עדכני. במאמר זה נביא את דעות הפוסקים בשאלות אלו: האם אישה יכולה לגדל את ציפורני ידיה ולטבול כשהן נקיות? האם לק שאישה צובעת בו את ציפורניה חוצץ? האם ניתן לטבול עם ציפורניים בנויות?²

* ברצוננו להודות לקרן איהל שתמיכתה בשנת תשע"ד אפשרה את כתיבתו של מאמר זה. תודה לדוד ארונובסקי, לרב יהודה זולדן, לרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי, לד"ר מעוז כהנא, לרב בני לאו ולרב אלישיב קנוהל על תרומתם למאמר זה בשלבי השונים. ההפניות, ההערות וההארות שלהם סייעו בגיבוש הדברים.

1. בלשון הפוסקים מצוי המונח 'מניקור', המשמש לתאר אחד משני מצבים שונים או את שניהם בו-זמנית. לעתים מדובר בנשים המגדלות את ציפורניהן, ולעתים בנשים הצובעות את ציפורניהן. על מנת שהדיון כאן יהיה אחיד נימנע מלהשתמש במונח הזה, ונתייחס לכל תופעה באופן ספציפי.
2. קיימות מגוון שיטות לבניית ציפורניים. הנפוצות יותר הן בדרך כלל אלו החזקות יותר והעמידות לאורך זמן. ההמלצה בכולן היא למלא את תחתית הציפורן כשהיא מתארכת, פעם בשלושה שבועות. הבניות הנפוצות היום כוללות: אקריל (ערבוב שני חומרים פולימריים וצביעת הציפורניים במכחול), ג'ל (מריחת ג'ל במספר שכבות ויבושו במנורה מותאמת), טבילה (מריחת דבק על הציפורן, לאחר מכן טבילה באבקת אקריל מספר פעמים) ותבניות (מצמידים תבנית סיליקון, מתכת או חד-פעמית, ובונים ציפורן בעזרת האקריל ללא הדבקה). על פי רוב הסרת הבנייה נעשית על ידי טכנאית ולא בצורה עצמאית.

א. הבסיס ההלכתי

טבילה כשרה נעשית לאחר הסרת כל החציצות מהגוף, משום גזרת חכמים: "על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד" (סוכה ו, א; ב"ק פב, ב), אך על "מיעוטו שאינו מקפיד" לא גזרו.³ אולם הרמ"א כתב (יו"ד קצח, א): "ולכתחילה לא תטבול אפילו בדברים שאינן חוצצין גזירה אטו דברים החוצצין".⁴ הכרעה הלכתית זו של הרמ"א שונה מהכרעת השו"ע, שבמקרה זה אין גוזרים גזרה לגזרה. הפוסקים דנו בהבנת דברי הרמ"א (ראו בהערה).⁵ הלכה למעשה קיימים חילוקי דעות גם בין הפוסקים הנוהגים בדרך כלל כשיטת השו"ע כיצד יש לנהוג לכתחילה ובדיעבד. פוסקים ספרדיים שקיבלו את הוראת הרמ"א, הם ה'בן איש חי'⁶ והרב מרדכי אליהו.⁷ הרב עובדיה יוסף פסק כשו"ע ולא כרמ"א,⁸ אך בניו התחשבו בשיטת הרמ"א, ותלו זאת ב"מנהג בנות ישראל".⁹ כך הרב דוד יוסף: "אבל אם אותו הדבר החוצץ אינו חופה אלא

3. החציצות הכלולות בקבוצה זו מנויות במשנה, מקוואות ט, א. להבנת פרטי הכלל ההלכתי "מיעוט שאינו מקפיד" שאיננו חוצץ ראו נדה סז, ב; עירובין ד, ב, וסוכה ו, א. רש"י והתוספות חלוקים בשאלה למה מתייחס מיעוט שאינו מקפיד: לשער (רש"י) או לחלקים בגוף (התוס'). גם לגבי חציצה בשיער, נחלקו הראשונים אם רוב ומיעוט נמדד בשיער בלבד, בדרך זו הכריעו בין היתר הרא"ש (הל' מקוואות כו), הרשב"א (תורת-הבית הקצר ז, ז); או שהשיער נדון כחלק מכל הגוף, וכך הכריע הרמב"ם (הל' מקוואות ב, טו). בשו"ע נפסק כאפשרות הראשונה, שהשיער נידון כגוף בפני עצמו (יו"ד קצח, ה), ולכן אם ישנה חציצה ברוב השיער אף שאינה מקפידה עליה חוצצת. בשעת הדחק יש אחרונים המקילים כשיטת הרמב"ם (שפת-אמת, סוכה ו, ב; חכמת-אדם קיט, ה; הרב עובדיה יוסף, טהרת-הבית עמ' טו-כ). לגבי חציצה בבשר הכריעו הפוסקים שמיעוט שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ: התוספות (עירובין ד, ב ד"ה דבר וסוכה ו, ב ד"ה דבר), רא"ש (חולין פ"ח ס"י טו), רמב"ם (הל' מקוואות א, יב), טור (יו"ד תחילת ס"י קצח) ושו"ע (יו"ד קצח, א).
4. מקור דברי הרמ"א הוא בהגהות שערי-דורא (הל' נדה ס"י יב ד"ה חוטיין), שם נאמרו הדברים לגבי טבילה בחוטיין רופפים, שאין לטבול בהן אע"פ שאינן חוצצין, גזירה משום חוטיין מהודקין. גם בדרכי-משה הארוך והקצר הדברים מופיעים לגבי חוטיין רופפין, ולא לגבי מיעוטו שאינו מקפיד, ורק בהגהה על השו"ע הדברים מופיעים בסעיף א העוסק במיעוטו שאינו מקפיד.
5. משמעות דברי הרמ"א בספרי האחרונים נתונה במחלוקת. יש שדנו בשאלה האם אכן הרמ"א התכוון במקרה זה לפסוק בשונה מהשו"ע. ראו שו"ת זרע-אמת (יו"ד סוף סימן פו, מצוטט בטהרת-הבית ח"ג עמ' ו), שכתב כי הרמ"א מעולם לא התכוון לאסור אף לכתחילה מיעוט שאינו מקפיד, והגהתו התייחסה במקורה לסעיף ב בשו"ע העוסק בחוטים רפויים, ובטעות נדפסה על סעיף א. ואכן כאמור כך היא מופיעה בדרכי-משה הארוך והקצר שעליהם דיבר ההגהות שערי-דורא. אלא שכבר בדפוס ראשון של השו"ע עם הגהות הרמ"א מופיעה ההגהה בסעיף א. הטי"ז (סק"ד) והלבוש (סעיף א) כתבו שאין סתירה בין הגהות הרמ"א לסוגיה, משום שהסוגיה עוסקת במקרה דיעבד, אולם לכתחילה ניתן לגזור גם על מיעוט שאינו מקפיד. אחרים דנו בפרשני הסוגיה כמקור לשיטת הרמ"א (שבמיעוט שאינו מקפיד אין לטבול לכתחילה). הגר"א (ס"ק ד) סבר שהמקור הוא בדברי התוספות שלפיהם מעיקר הדין אינה צריכה לטטוף את כל הגוף לפני הטבילה (חוץ מן השיער שלגביו ישנה חובת חפיפה). שונה ממנו הרב עובדיה יוסף (טהרת-הבית, עמ' טו-כ) המבאר כי חומרת הרמ"א (בעקבות התוספות) היא בשיער בלבד (ולא בכל הגוף). נראה שכך הבין הבי"ח (ס"ק כז) את דעת הגהות שערי-דורא. אמנם, הרב שלמה עמאר (שו"ת שמע-שלמה ח"ג, חיו"ד ס"י ח) מסיק שגם השו"ע מסכים במקרה זה עם הרמ"א, שלכתחילה לא תטבול אף בדברים שאינם חוצצים. אך הרב עובדיה יוסף דחה סברה זו, וציין: "אבל מרן הבית יוסף אינו סובר חומרא זו" (טהרת-הבית הלכה א).
6. שנה שנייה, פרשת שמיני דין ג.
7. דרכי-טהרה, פרק טז עמ' קנ, מהדורה ב, תשמ"ו.
8. טהרת-הבית, עמ' ה, וראו משמרת-הטהרה עמ' ה-טו.
9. נחלקו הראשונים אם המנהג הרווח מחייב את כלל הנשים. הרשב"א פירש כי "כל שרובן מקפידות חוצץ אפילו במי שאינה מקפדת" (תורת-הבית הקצר ז, ז), וכך פסק הטור (יו"ד תחילת סימן קצח). ומסביר הבית-יוסף כי המטרה היא ליצור סטנדרטיזציה בהלכות חציצה בטבילה: "דבטלה דעתה אצל כל אדם, דאם לא כן נתת דבריך לשיעורים". וכך הוא פוסק: "אפילו אינה מקפדת עליו לעולם כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד עליו,

רק חלק קטן מגופה, ובין היא עצמה ובין שאר בני אדם אינם מקפידים עליו להסירו, **מן הדין אינו חוצץ. ומכל מקום מנהג בנות ישראל להקפיד לכתחילה להסיר קודם הטבילה אף דבר החופה חלק קטן מהגוף ואין דרך בני אדם להקפיד עליו להסירו** (תורת-הטהרה, יד, ב; וכך הרב אברהם יוסף, טהרת-יוסף י, ב).¹⁰ ואילו האשכנזים, הנוהגים כרמ"א קבעו בפשטות שלכתחילה אין לטבול עם מיעוט החוצץ אף שאינה מקפדת עליו.

ב. מנהג הנשים - ליטול ציפורניהן

בהתייחסותו לאורך הציפורניים כותב השו"ע: "ולפי שאינן יכולות לכוין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו **נהגו הנשים ליטול צפורניהם בשעת טבילה**" (יו"ד קצח, יח). מדבריו נראה כי אישה שלא נטלה ציפורניה וטבלה, בדיעבד עלתה לה טבילתה, משום שהמנהג לקצוץ ציפורניים לפני טבילה היה נפוץ רק בגלל הקושי לנקותן (ב"י סי"ח).¹¹ לעומת זאת הרמ"א (שם סעיף כ) כתב: "**ומאחר וכבר נהגו ליטול הצפרנים** אפילו אם צפורן אחת נשאר בידה וטבלה צריכה טבילה אחרת, וכן נוהגין". בהבנת דברי הרמ"א נחלקו האחרונים; ה"ט"ז הבין כי לרמ"א עליה לטבול שוב מחשש שהיה לכלוך תחת הציפורן, ועל כן במקרה שכבר הלכה לביתה לא תטבול שוב, ואילו הש"ך הבין שכוונת הרמ"א שהציפורן עצמה חוצצת, כשיטת הראב"ן, ולכן פסק שאפילו אם גילתה רק למחרת ששכחה לגזור ציפורן תחזור וטבול בשנית.

נראה שנשים הנסמכות על שיטת השו"ע יכולות בימינו לכתחילה לגדל את ציפורניהן, כי בימינו ניתן לנקות היטב את הציפורניים גם מבלי לקוצצן.¹² על כן נשים רבות אינן מקפידות לקצר את הציפורניים בשעת טבילה, אלא מקפידות שהציפורניים יהיו נקיות.¹³ נשים ההולכות בשיטת הרמ"א יכולות לגדל ציפורניים רק אם הן נסמכות על אלו הסוברים שכוונת הרמ"א הייתה שהציפורן עצמה איננה חוצצת.

ג. העשוי לנוי אינו חוצץ

בהלכות חציצה מצינו כלל הלכתי הנוגע מאוד לענייננו: "כל העשוי לנוי אינו חוצץ". ניתן היה לכאורה להסיק כי נשים העושות ציפורניים לנוי יכולות לטבול כך, משום שבמקרים הללו האישה רוצה בקיומה של התוספת שעל גופה, והיא בוחרת בה במכוון ואף מייפה אותה, ובוודאי שאיננה רוצה בהסרתה. לכן לכאורה הציפורן איננה חוצצת.

חוצץ" (שו"ע יו"ד קצח, א). אולם מדברי הרמב"ם (ה' מקוואות ב, טו) הבין הב"י שאם היא אינה מקפדת אינו חוצץ, אף שדרך שאר נשים להקפיד.

10. וכן כתב שיש להסיר עגילים, כל תכשיט, איפור וצבע לפני הטבילה (כג-כד), אך בדיעבד אם אינה מקפדת להסירם לפני הטבילה, עלתה לה טבילתה.

11. זאת בשונה משיטת הראב"ן (הובאה בש"ך סי"ק כה) הסובר שמכיוון שהציפורן עומדת להיקצץ, היא איננה נחשבת חלק מן הגוף, ולכן היא עצמה חוצצת (כתלושה). כך פסק הב"ח, ולדעתו אם טבלה ללא גזיזת ציפורניים, אפילו אם יודעת שלא היה לכלוך מאחורי הציפורניים, צריכה לטבול שוב, מפני שהציפורניים עצמן חוצצות.

12. מכיוון שישנם בימינו אמצעי ניקוי זמינים כגון פצירות וגוזזי ציפורניים. בנוסף, נשים ממוצעות אינן לשות, מכשירות בשר או מכבסות בגדים בידיים כבעבר. ראו את דברי הרב אריאל בהערה האחרונה במאמר זה.

13. על תקפו של 'מנהג ישראל' ראו: ד' שפרבר, מנהגי ישראל, חלק א, עמ' כד-ל; שם, חלק ב עמ' א-כב.

במקרה זה הדבר המועט הנמצא על גופה של האישה אינו מתאים להגדרה של "אינו מקפיד",¹⁴ ההפך הוא הנכון: האישה רוצה בנוכחותה של התוספת לטיפוח וליופי.

הרשב"א (תורת-הבית הקצר ז, ז) והרא"ש (הל' מקוואות סי' כו) התירו לטבול בצבע שבו צובעות הנשים את שיערותיהן ואת ידיהן משתי סיבות. הסיבה האחת, "העשוי לנוי אין הנשים מקפידות להסירו", ובלשונם: "אדרבא חוזרות הן ומחדשות אותן תמיד לנוי... כאן אינה מקפדת ורוצה להיותן שם" (רשב"א), "נראה שאינו חוצץ כי הוא נוי להן ואינן מקפידות אלא עשאוהו במתכוין" (רא"ש). אך הם הוסיפו סיבה נוספת (שהיא נגזרת של הכלל "מיעוט שאינו מקפיד"), והיא שאין בצבע ממשות.¹⁵

בהמשך לדיון זה נחלקו הפוסקים בשאלה אם על מנת להתיר לאישה לטבול מאופרת מספיק אחד משני הטעמים הללו או שניתן להתיר רק כשמצטרפים שני הטעמים. יש שסברו שרק כאשר מצטרפים שני התנאים ניתן להתיר, משום שהבינו שהרשב"א והרא"ש לא הסתפקו בטעם שכל העשוי לנוי אינה מקפדת עליו,¹⁶ והתירו רק בהצטרף הטעם שאין בו ממש.¹⁷ ויש שסברו שניתן לסמוך רק על כך ש"אין בו ממש" להתיר (גם במקרה שנשים אחרות מקפידות בדרך כלל להסיר צבע מעין זה), וכך פסק השולחן ערוך¹⁸ (יו"ד קצח, יז): "צבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהן ושער ראשן, אינו חוצץ".¹⁹ דהיינו שלפי המחבר ניתן לסמוך על התנאי של עשוי לנוי בפני עצמו. אף על פי כן כתבו נושאי הכלים של השו"ע שהמנהג להסיר את האיפור לפני הטבילה.²⁰

העיון בהלכה מלמד על חשיבות ההערכה של הנורמה הרווחת בין 'בנות ישראל', הן ביחס ל"מיעוט שאינו מקפיד", ביחס להכרעה מה צריכות כל הנשים להסיר לפני טבילה, והן בהכרעה במה יכולות לטבול ואינן צריכות להסירו משום שהנשים מעוניינות במציאותו לנוי.

14. דיוק זה נכון לציפורני הידיים, אך לא בהכרח לציפורני הרגליים. ראו: "ועיין פי"ת סק"ח בשם הרב ר' דניאל שבנוגע לציפורני רגלים יש להקל ואפילו יודעת שלא היו נקיות, שלא צריכה טבילה שנית, כי ברגלים אין דרכן של הנשים להקפיד" (הרב שטיינברג, הלכות-נשים, תשמ"ג, עמ' 103, הערה 34).
15. משום כך לא חששו לטבול גם עם צבע של חינה על כף היד, ראו הרב משאש, שמש ומגן, חלק ג, יו"ד סי' נח.
16. אולי משום שסברו שאשה הצובעת את עצמה לנוי ואינה מקפדת בחוץ, מקפדת לעתים כשהיא הולכת לישון להסיר את האיפור, ולכן ייתכן שאיפור הנמצא על גופה ביום איננו מספיק כדי להחשיבו כ"אינה מקפדת", משום שאינו בטל לגופה בכל שעות היממה.
17. כך כתבו הב"ח (ד"ה צבע) והפרישה (סי"ק יח), ואילו הסדרי-טהרה (קצח, לג) כתב שלא ניתן להסתמך רק על כך ש"אין בו ממש", והבין האגרות-משה (יו"ד ח"ג סי' יב) בדעתו שניתן לסמוך רק על כך שנעשה לנוי.
18. כך תו"ט (דברי-חמודות על הרא"ש הל' מקוואות אותיות קכ-קכא), חכ"א (בינת-אדם קיט, יב), הרשב"א (תוה"ב הקצר סוף בית ו), השו"ע (או"ח סי' קסא) והט"ז (יו"ד סי' קצח סי"ק יז).
19. למחלוקת עקרונית זו, אם ניתן להתיר איפור רק בשני התנאים גם יחד או שמספיק גם תנאי אחד בלבד, השלכות למקרים רבים שבהם יש לכלוך שאין בו ממש אבל אינו לנוי או איפור שהוא לנוי אבל יש בו ממש.
20. ש"ך סק"ד המצטט את בה"ג. ולשיטת המקילים צריך להסביר מדוע כתוב ש"כחול שעל גבי העין חוצץ". ונראה כי הסיבה היא שכחול זה נועד לרפואה ולא ליופי כנאמר: "אמר ר' יוחנן פוד מעביר בת מלך ופוסק את הדמעה ומרבה שער בעפעפים" (שבת קט, א). ראו על כך: יצחק (יוליוס) פרויס, הרפואה במקרא ובתלמוד (תרגום: אורי וירצבורגר), ירושלים תשע"ג, עמ' 428-433, ואכמ"ל.

ד. תשובות האחרונים בנושא הארכת ציפורניים וצביעתן

עיון בשו"תים שדנו בשאלות הארכת הציפורניים וצביעתן מלמד, בין היתר, על כך שהמנהג בין בנות ישראל השתנה לאורך הדורות, ובהתאם כך יחסם של הפוסקים. בפתח הדיון בשו"תים נציין, כי בתשובות רבות המענה ההלכתי שזור את נושא הארכת הציפורניים ואת נושא צביעתן, ועל כן לעתים גם הדיון שלפנינו שזור זה בזה. בספרות השו"ת ניתן לעמוד על שתי מגמות עיקריות בנושאים הללו.

1. היתר לטבול עם ציפורניים בדוחק

המגמה הראשונה מניחה כי יש להתיר טבילה בדרך שאיננה רצויה, כדי שלא יבואו הנשים הללו להימנע מטבילה בכלל. מגמה זו מנוסחת היטב כבר בשו"ת אחיעזר לר' חיים עוזר גרודז'ינסקי, רבה של וילנה (ח"ג סי' לג, נדפס ב-1939, התשובה אינה מתוארכת, ומצוטטת אצל רבים):

אודות הנשים הנוהגות לגדל צפרנים (מאניקיר) שנשאל משתי נשים הרוצות לשמור דיני טהרה וטבילה כדת רק שלא יגזזו את הצפרנים... באמת הקשה ידידי כתי"ר לשאול וראוי לדבר על לבן לבלי לשנות ממנהג הנשים הנוטלות הצפרנים קודם הטבילה.

לאחר פתיחה זו הוא מצטט את דברי הנצי"ב (בשו"ת משיב-דבר חיו"ד סי' מג-מד), שמסיק שאין להתיר לאשה לטבול ביום מחשש שאם לא נתיר לה לא תטבול כלל:

הכלל דלהתיר איסור בשביל איסור צריך להיות מתון הרבה, וכמו רפואת הגוף שאם רואה הרופא דידו של אדם כואב הרבה, פעם מחליט לחתוך אותה כדי שלא יתמשך הכאב הלאה בחלל הגוף ויסתכן, ופעם מחליט דמוטב לסבול הכאב ולא להפסיד היד, ודבר זה אינו נעשה כ"א בישוב דעת איזה רופאים יחד דשני הצדדים מסוכנים, כך רפואת הנפש המקולקל בזה האופן צריך ישוב הרבה עם איזה דעות ב"א גדולי תורה ובקרבים אלהים ישפוט שלא ליתני לידי חורבה ח"ו וה' יעמידני על קרן אורה.

מתוך שיקול דעת זה, הכולל הערכה של המציאות, הרב גרודז'ינסקי מקל במקרה שלו, שבו אין התרת איסור ממש אלא רק ויתור על חומרא:

אין זה רק מתורת חומרא שהחמירו על עצמן, ומצד עיקר הדין אין לחוש, שהצפורן עצמה אינה חוצצת, וגם היכא דאי אפשר כמו בשבת ויו"ט מקילין ע"י ניקור גרידא, בזה וודאי יש להקל כדי למנוע מאיסור כרת ח"ו. ומ"מ הואיל ולא מצאתי הדבר מפורש באחרונים, וגם ראוי לחוש דלא ליפוק חורבא מזה, ע"כ אע"פ שאין להורות התר מפורש, רק לצוות בבית הטבילה לבלי למחות בנשים הללו שאינן מתרצות להסיר הציפורניים העשויות במאניקיר.

נראה כי כבר בראשית המאה העשרים הוא הורה לבלניות שיניחו לנשים שאינן גוזרות את ציפורניהן לטבול כך, אך מדגיש כי אין לפרסם היתר זה לרבים.²¹ הכרעתו של הרב גרודז'ינסקי לקולא במקרה זה קשורה בהערכתו את היחס לשמירת טהרת המשפחה. מדבריו עולה כי שמירה על הלכות טהרת המשפחה נחלשה בליטא בשלהי המאה התשע-

21. הנחיה דומה מצויה בשו"ת ויען-יוסף (הגה"צ מפאפא, סוף סי' מ): בסאטמר היה לה להאשה בעלת המקוה גילוי דעת ממרן בעל הקרן לדוד לענין נשים הקלות שיש חשש שבאם יחמירו עליהם איזה חומרות יפסקו מלבוא, על כן יניחו להם רצונם - כגון שלא להחמיר עליהם להסיר צפרנים... (מובא אצל הרב יקותיאל פרקש, טהרה-כהלכה, סעיף מה, הערה 121).

עשרה ובראשית המאה העשרים. מצב זה גרם לחפץ-חיים לצאת במסע לחיזוק טהרת המשפחה, ולכתוב את הקונטרס טהרת-ישראל (פיטרקוב, תרס"ד).

גם הרב מרדכי בריסק (1886-1942) אב"ד טשאנד שבטרנסילבניה עסק בשאלה זו (שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סי' צו):

בדבר אשר נועץ עימי בנשים אשר דעתן קלה ומגדלות צפרנים ארוכים ואינם רוצים לחתכן לפני עת טבילתן ואם נחמיר עליהם יוותרו על הטבילה... אבל עכ"ז כיון דהאמת כן הוא שאינן רוצות וידוע לנו שתדור באיסור עם בעלה אם לא נניחנה לטבול, הנני מסכים שלא לסגור שערי הטבילה בבואה לטבול, אבל ההתנהגות עמה לא יהיה כמו עם שאר הנשים למען יראו הנשים האחרות שאין זה בהסכמה ומזה יראו שלא יעשו כתועבותיה.

גם כאן ניכר כי מציאות זו איננה רצויה, ויש למצוא דרך שלא ליצור תקדים בהקלה זו לנשים נוספות.²²

2. היתר לטבול עם ציפורניים מלכתחילה

מגמה שנייה מתירה מלכתחילה לטבול ללא נטילת הציפורניים.

כך מצינו בתשובות מאותה התקופה בארצות המזרח. הרב יהודה מסלתון אב"ד קהיר נשאל (שו"ת וזאת-ליהודה סי' כב):

לענין מה שנתחדש שטובלים הנשים מבלי קציצת הצפרנים, וגם מה שצובעין צפורניהם, אם יש לחוש לזה מחמת חציצה... כיון דנטילת הצפורן אעיקרא משום מנהג, וגם שהם מקפידין יותר לזוהר שלא יהיה שום טיט לכלוך בין כנגד הבשר ובין שלא כנגד הבשר, א"כ בודאי שאין לחוש עוד לקציצת הצפרנים.

מכאן רואים שכיוון שגזירת הציפורניים היא 'מנהג' ואיננה הלכה, קיים פתח לשנות ממה שנעשה בעבר ולאפשר לנשים לטבול, גם כשאין גוזזות את ציפורניהן.²³

וכן בהמשך הסימן בהתייחסותו לטבילה עם לק על הציפורניים התיר לכתחילה:

גם לענין הצבע שצובעים הצפורן יש להתיר בשופי... אלא דלעניות דעתי נראה דכיון דחזרו ממנהג זה, ואדרבא נהגו להניח את הצפרנים גדולות, א"כ בודאי דגם הש"ך ז"ל ודעימיה מודים דאינו חוצץ, וגם לכתחילה מותר לטבול בהם.

תיאור נוסף מצוי בספרו של הרב שלום משאש, משנת 1954 (שו"ת תבואות-שמש, יו"ד סי' נג):

הן היום בהעתיקי לתשובה הנד לספחה אל שאר תשובותי, אנו עומדים בשנת תשט"ו, שכבר זרח אור ממשלת צרפת במארוקו, ורבתה הדעת והנקיון, וכל מיני קשוטי האנשים והנשים, ובכלל זה נשתנה המצב גם בענין הצפורן... דהרבה נשים נהגו לגדל הצפרנים יותר מדאי ולשפע אותם ביתדות ומנקין אותן כראוי וצובעין אותן בצבע אדום לנוי... ובכך נר' פשוט דכ"ע יודו, ואף הראב"ד והב"ח והש"ך

22. בדומה לשאלה העקרונית העולה בממצבים שבהם ציבור נוהג בצורה שאיננה ראויה, "שלא ברצון חכמים", ראו פסחים פרק ד משנה ח ובפירוש המשניות לרמב"ם שם.

23. על גישתם של רבני מצרים למודרנה ולתמורות ההלכתיות הנגזרות ממנה ראו: צבי זהר, מסורת ותמורה, עמ' 281. גישתו המקלה של הרב מסלתון עולה בקנה אחד עם המגמה לעודד נשים לטבול במקווה בשנים שבהם במצרים המחויבות לטבילה הלכה ופחתה במעגלים גדלים והולכים, ראו שם, עמ' 278-279.

וסיעתייהו, דאם שכחה אותו או אפילו לכתחילה אם רוצה להתנהג כן לגדלו כדור החדש, דיכולה שפיר לעשות כן, שהרי טעמייהו דרבנן משום שרוב הנשים נהגו להסירן, וא"כ היום שנתבטל מנהג זה מהרבה נשים, ונשתרבב המנהג להיפך, א"כ פשיטא דכולם יודו להתיר לעשות כן לכתחילה וכ"ש בדיעבד, רק שיש להוסיף להזהיר על הרחיצה והנקיה כראוי כדי לצאת ידי כל ספק. זהו הנ"ל, ולרח"פ עיי"ת דאר לבידא יע"א, הצעיר קש וחשש.²⁴

בניגוד לרבנים גרודזינסקי ובריסק, שסברו שההיתר ניתן בדיעבד לנשים שיש חשש שאם לא יטבלו בציפורניים שאינן גוזזות יימנעו לטבול לגמרי, והדגישו שאין לנשים כשרות לשנות מן המנהג המקובל לגזוז ציפורניים לפני הטבילה, הרב יהודה מסלתון והרב משאש מתירים לכתחילה לטבול בציפורניים שאינן גוזזות וצבועות.²⁵

3. חכמי ארץ ישראל

שתי מגמות אלו מצויות גם בתשובותיהם של חכמי ארץ ישראל בתקופה זו, בשנים שלמעשה המנהג להאריך ולצבוע ציפורניים הלך והתרחב. אמנם לעתים קיימת אבחנה בין צביעת הציפורן לבין הארכתה, אך למעשה מתרחבת המגמה המתירה.

הרב הלל פוסק (בתשובה משנת תרצ"ו, שו"ת הלל-אומר, חיו"ד סי' צו) כתב:

בדבר הנשים המודרניות המגדלות צפרנים ארוכים בידיהן ורגליהן כפי המודע החדשה הנקראת "מניקור ופדיקור", אשר טפרוהי כצפרין וצבועות אותם בצבע אדום אטופרא ולא אבישרא, איך לנהוג בטבילתן, נגד המנהג שהנהיגו קדמונינו ז"ל בקציצה לקצץ לפני הטבילה? והני נשי בעוה"ר לא יתנו לנגוע אפילו באצבע קטנה שלהן ואם נגזור עליהם "גזורו" את הגזרה לא תקבל וחס ושלום תותר יותר על הטבילה ולא על ה"מניקור" שלה. וחוב קדוש מוטל עלינו הרבנים לקדם פני הרעה, לראות את הנולד ולטכס עצה מה לעשות לאחיותינו בנות ישראל הזהירות עוד ושומרות פתחיהן ורק מקפדות שלא יתנוק צפורן אחד שלהן.

בתשובתו מסיק הרב פוסק שלעניין הצבע ההיתר מרווח: "שק"ל כפשטות שו"ע קצח סעיף יז אפילו יש בו ממשות אינו חוצץ", ועיקר הבעיה היא באי גזיזת הציפורן: "ועיקר כובד השאלה בזה שחטאת בנות יהודה חרותה בצפורן שמור לבעלי לראותו". לאחר שהוא מביא את הטעמים למנהג גזיזת הציפורניים, הוא מציין מדוע הם אינם שייכים כשמדובר במניקור. הוא מונה עשרה נימוקים שבגינם יש להתיר טבילה במניקור: (א) משום שעשוי לנוי, (ב) ככל שהצפורן נשארת יותר זמן מחוברת משביחה ולכן לא נחשבת כגזוזה, (ג) כך דרכן שעומדות לגידול, (ד) אדרבא מקפדת עליהם שיגדלו, (ה) הציפורניים הם מיעוט דמיעוט מהגוף, (ו) עיקר הויתן שאנקיותא קפדי ומדקדקות בזהירות יתירא, (ז) כל העומד להיקצץ כקצוץ דמי נאמר רק כשעומד ליקצץ מיד ולא לאחר זמן, (ח) דניוול הוא לה ושלא תתגנה על בעלה המדקדק בזה כמוה, (ט) אין מנהג קציצת הצפרנים מנהג הנעשה משום סיג וגדר ורק נשים החמירו על עצמם חומרא זו משום טעמא דסיטרא אחרא ורוח רעה, (י) האחרון והוא העיקר משום ביטול טבילה.

24. תשובה זו הובאה אגב דיון בנושא חציצה של שיער בית השחי.

25. ראו גם שו"ת קרן-לדוד (לרב אליעזר דוד גרינוולד, אב"ד סאטמר, או"ח סי' מה נדפס בשנת 1929, התשובה אינה מתוארכת), שהתיר את הטבילה עם לק מטעם שהדבר נעשה במכוון והוא לנוי.

הרב פוסק מסיק לקולא משום שהאשה עלולה שלא לטבול,²⁶ וכן שזהו רצון בעלה:

עוד יש לומר במה לצדד בזכותא דאיתתא דא לבלי להסיר ממנה תפארתה כדי לחבבה על בעלה, כי בטוח גם בעלה מהולכי קדימה, ולא לחנם הלך הזרזיר, כל עורב למינהו, והוא דורש ממנה שתתקשט לפי חוקי המדע, ואשה כשרה עושה רצון בעלה... **לכן מכל הלין טעמי דעתיה להתיר להני נשי לטבול בלי קציצת הצפרניים של מניקור ופדיקור.**

בשנים ההן התייחס לשאלה זו גם הרב עוזיאל (משפטי-עוזיאל, מהדו"ת, יו"ד ח"ב סי' לב). בתשובה משנת תרצ"ו הוא התייחס לדברי הרב פוסק. בתחילת דבריו הסכים עם היתרו ואף חיזק אותו והוסיף עליו, אבל סיים את דבריו בהסתייגות:

ועדין נשאר לנו מקום עיון מדין מנהג שקבלו עליהם שאפילו אם נתבטל טעם המנהג אין אנו רשאים להתירו... ולכן אני אומר שמצוה וחובה לכל איש מישראל להזהיר את אשתו שתקצוץ את צפורניה כדת וכהלכה לקיים מנהגם של ישראל בטהרה וקדושה ובעי למימרינהו בניחותא כי היכי דלקבלו מיניה. וכל אשה מצויה וחייבת לקיים בעצמה מנהג אימותינהו הכשרות והצנועות ועליהן נאמר ביתר "אל תטש תורת אמך", אולם אם הן מתעקשות בכך ויש מקום לחוש שמפני זה תבטלנה מצות טבילה תבדוק היטב את צפורניה סמוך ממש לטבילתה, באופן שיהיה ברור שלא נשאר בה שום לכלוך, ובזה יצאנו מידי ספק אסור כרת וגם מאסור דאל תטוש תורת אמך שיש לומר שבכגון זה שעל ידי שפשוף אנו יוצאים מידי כל ספק לכלוך לא נהגו אסור מעיקרא.

שנים ספורות אחר כך (מרחשון תש"א, 1940) נשאל על כך גם עמיתו של הרב עוזיאל, הרב הראשי לישראל הרב הרצוג (פסקים וכתבים ח"ד סי' נה). השאלה הופנתה אליו, בדומה לפניית הרב פוסק לרב עוזיאל, מאחד מרבני תל-אביב, הרב מלמוד:

הגיעני מכתבו והנה בנוגע לספיקו אם ראוי לדחותה לגמרי כדי שלא ילמדו אחרים ממנה או שאין לעשות כך שמא תפנה עורף לגמרי ח"ו... משום שאפילו לדעת המחמירין אין כאן אלא מיעוט המקפיד שאינו אלא דרבנן, ולאידך גיסא הרבה מגדולי הפוסקים סוברים שאין זה אלא מנהגא, מנהג קדוש וטהור שחובתנו לקימו ולחזקו בכל כחנו. אבל אם כמעט ברור שמשום כך יצא ח"ו מכשול גדול ונורא כזה לשתי נפשות מישראל ולדורות העתידים, הייתי מסופק אולי ראוי להתיר לה בפירוש אם היה מתברר שאם לא נתיר תפנה עורף לגמרי. אבל כאן הרי אין אנו מתירים אלא שמניחים לה לטבול כך, ואמנם האשה המשגיחה צריכה להגיד לה שזה לא נכון ובדרך קפידא [אך באופן נימוסי] באופן שלא יצא מזה היתר, **אך למנוע ממנה הטבילה בודאי לא אריך**. ומשום חשש שלא ילמדו אחרים לפרוץ הגדר יש לומר לה שזה לא נכון, ואעפ"כ תניח לה לטבול ותאמר ג"כ להנשים האחרות שהרבנים אמרו שיש בזה עבירה אלא שלא

26. החשש מביטול טבילה נזכר אצל הרב גרודזינסקי שציטט את הנצי"ב לעיל, וכן אצל הרב יקותיאל פרקש (טהרה-כהלכה עמ' שפז): "נשים המגדלות צפורניהן לא יפה הן עושות, מכיוון שכאמור, פסק דין ברור בשולחן ערוך המחייב את גזירתן. אלא שכאשר מדובר בנשים שאם נחייבן לגוזזן עשוי הדבר להביא לידי מכשול, מכיוון שעלולות להימנע ח"ו מלטבול - מתירים להן לטבול כך, ובלבד שיזהירו אותן שתקפדנה לנקרן ולנקותן היטב היטב", ובחערה 118 הביא בשם הפוסקים: "מכו"כ פוסקים, שדבר שמעונינת שיהיה עליה ואינה רוצה בהסרתו, עקב הצער והכאב שעשוי לגרום לה, שאינו חוצץ ודוק" (וכן סעיף פב בעמ' תסח).

ציוו למנוע ממנה הטבילה משום חשש שמא ח"ו תצא לתרבות רעה לגמרי ואוחזין הרע במיעוטו.

וכך הרב עובדיה יוסף (יביע-אומר ח"ב סי' יג והעתיקה שוב בטהרת-הבית עמ' קח) כתב ביחס להארכת הציפורניים, כי יש להעלים עין מנשים המסרבות לגזוז את צפרניהן: "אולם יש לחלק דשאני מנהג כללי לרבים שבו יש לחוש שמא יפרוצו ח"ו, משא"כ מנהג פרטי לכל אשה בפ"ע, יכולים להעלים עין ולהתיר להן מחשש שמא יבאו ח"ו לידי איסור כרת". ומסכם: "ואשר על כן נלענ"ד להורות לאשה המשגחת על בית הטבילה להעלים עין מהן, אם אינן רוצות להשמע לה לגזוז את צפרניהן. ורק תשיגח שיהיו נקיות תחת הצפרנים". וביחס לצביעת הציפורניים כתב: "ידוע שהצבע שצובעות בו הנשים צפרניהן כיום יש בו ממשות". אולם הלכה למעשה הוא מכריע כי מכיוון שעשוי לנוי, אף על פי שיש בו ממש אינו חוצץ: "נשים מודרניות שנוהגות לגדל צפרני אצבעותיהן, וצובעות אותן לנוי, בצבע לאק, וכיו"ב, ואינן מסכימות לגזור את צפרניהן לפני טבילתן, יש להעלים עין מהן, ולאפשר להן לטבול עם צפרניהן, מאחר שמן הדין אין שם חשש חציצה...".²⁷

המגמה המתירה את הטבילה בציפורניים ארוכות רק בדיעבד, בדומה למצוי אצל הרב חיים עוזר גרודז'ינסקי, מצויה בספרי סיכום ההלכה של פוסקים בני דורנו, דוגמת הרב ואזנר, הרב שטרית והרב שטרנבוך. הרב ואזנר כותב (ישעורי שבט הלוי קצח, כ, 1986 וראו גם שם קצח, יז, עמ' שכו):

ובאחיעזר דן בנשים המגדלות צפרניהן אם מעכב בדיעבד, ומלמד זכות להקל אצלן, וכן יש להקל בנשים שיש חשש שאם יחמירו להם לא יטבלו כלל, אבל בסתם נשים מחמירים בצפרני הידים כשהן גדולות.

וכן הרב יהודה שטרית (שו"ת מנחת-יהודה ח"ב יו"ד סי' טו, 1989):

הנשים שמגדלות הצפרנים שלהן לנוי ומסרבות לקצצן, וכמה נשים נמנעות מלטבול בגלל דבר כזה... אחרי שהם נקיים ואין בזה שום לכלוך... מותר לה לטבול בלי ליטול אותם.

ואילו הרב משה שטרנבוך (תשובות-והנהגות ח"א סי' תקיט, 1986) מסיק שיש להקל רק לבעלת תשובה: "ומיהו כבר הורה זקן הגר"ח זצ"ל להקל, ובעלת תשובה בצעדיה הראשונים בודאי יש להקל, אבל אשה שמתעקשת במניקור הייתי חוכך אם להקל, שמקוה היא במקום שציבור מצויות, ויש לחשוש כשמקילין ברבים שתבאנה אחרות להקל בזה...".

מעיון בתשובות הללו נראה כי הארכת הציפורניים וצביעתן הלכו ורווחו, ועל כן נפוצו השאלות בנושא זה. כמו כן נראה כי לצד ההדגשה כי יש חשיבות למנהג גזיזת הציפורניים לכתחילה, ניתן להתיר לטבול בדיעבד גם ללא נטילת הציפורניים ועם ציפורניים צבועות.²⁸

27. יביע-אומר ח"ב יו"ד סי' יג; התשובה מ-1950 בעת שהותו בקהיר. היא נדפסה שוב בטהרת-הבית ח"ג עמ' קא. וראו שם משמרת-הטהרה, עמ' קא-קי, מציין כי כך פסק הרב גרינוולד, אב"ד סאטמר (1867-1927) בשו"ת קרן-לדוד (או"ח סי' מה).

28. הרב חנוך שפרן (רומניה, עלה לארץ וכאן יצא ספרו) נשאל את אותה השאלה, וציטט את תשובותיהם של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי וכן של הרב פוסק כמענה.

ה. ההנחיות בספרי ההדרכה לנשים

נביא כאן גם את ההדרכה המצויה בספרי הקיצור ובמקבצי הלכות טהרת המשפחה לנשים הרווחים בימנו, שבהם קיימת התייחסות מפורשת לנושא הציפורניים.

בספר 'טהרת בת ישראל' (הרב קלמן כהנא, 1979, עמ' לו-לט, מהדורה ראשונה 1953), שנכתב בשנים שבהן מגמה זו הייתה עוד ברשאית דרכה, נמצא רק התייחסות לנטילת הציפורן: "וכן תחתוך את צפרני ידיה ורגליה... וכשחוטכת צפרניה, איננה צריכה לחתכן במקום שהן דבוקות בבשר, אבל צריכה לנקות כל לכלוך שנמצא שם".

אולם בשנים מאוחרות יותר קיימת התייחסות גם להארכה, לצביעה ולבנייה לשם נוי. כך בספרו של הרב מרדכי אליהו, דרכי-טהרה, שנפוץ במהדורות רבות כתוב (מהדורת 1986, עמ' קסג-קסד; 'קיצור דרכי טהרה', תש"ן, עמ' 91):

נשים שמגדלות ציפורניהן לנוי, או לצורך מלאכתן, **לכתחילה צריכות לגזרן, ובדיעבד אינן חוצצות, וראוי שלא לגדל ציפורניים כיון שנהגו בנות ישראל לקצוץ את הצפורניים.** אישה שצובעת את ציפורניה, צריכה לנקותן היטב מהצבע קודם הטבילה. ואם אינה יכולה בשום אופן לנקותן מהצבע, לא תדחה את טבילתה, אלא תצבע את כל הציפורניים בצורה טובה, ולא תשאיר צבע סדוק או מקולף, כיון שנשים מקפידות שלא יהיה על ציפורניהן צבע שאינו מושלם.

ואילו הרב דוד יוסף (תורת-הטהרה, יד, לח, 1995; ודומה לו אחיו, הרב אברהם יוסף, טהרת-יוסף, י, לח, עמ' 147, 2000):

נשים המגדלות צפרניהן לנוי, וצובעות אותן במיני צבעים מיוחדים, ואינן רוצות ליטול צפרניהן קודם טבילתן, מצוה ללמדן ולהסביר להן חשיבות הענין, שלא לשנות ממנהג בנות ישראל הכשרות, שנהגו ליטול צפרניהן קודם טבילתן משנים קדמוניות. וכל איש מישראל צריך להזהיר את אשתו שתקצוץ צפרניה קודם טבילתה. ומכל מקום נשים שאינן רוצות בשום פנים לשמוע ליטול צפרניהן, ויש לחוש שמא אם יחייבו אותן לעשות כן לא יטבלו כלל, ויבואו לידי איסור כרת, יש להעלים עין מהן, ואין למונען מלטבול עם הצפרנים. אולם ילמדו אותן לכל הפחות לנקר ולנקות היטב תחת הצפרנים.

וברוח זו כתב הרב נויבירט את הדרך הראויה בענין להסתייג ממעשה זה (אהל-שרה, 1991, ח,ה-ח):

נשים שרגילות לגדל את צפורניהן - **יש ללמדן שאין דרך בנות ישראל לעשות כן, ותגזיזנה את הצפורניים לפני לכתן למקוה. ומכל מקום, אם קיים חשש שלא תשמענה לנו, מוטב שתטבולנה כמות שהן ולא תבטלנה מצות טבילה [שו"ת אחיעזר חלק ג סימן לג], ובלבד שתקפדנה ביותר שכל אחת מן הצפורניים תהיה נקיה משאריות לקה, מלכלוך וכל כיו"ב, וכן לא תהיה צפורן אחת צבועה והשניה לא צבועה (מחמת שהצבע ירד ממנה).**

והרב שלמה לוי כתב: "אשה שרוצה לגדל את ציפורניה - ניתן להתיר לה לטבול... **אף על פי שאין רוח חכמים נוחה הימנה...**" (שערי-אורה, תשס"ג, עמ' 171-172).

ולגבי צביעת הציפורניים כתב הרב נויבירט: "לקה שהאשה צובעת בה את צפורני אצבעותיה, אינו חוצץ... ומכל מקום לכתחילה יש להקפיד להסיר" (אהל-שרה, א"ג, 1991). ובהמשך כותב: "אשה הצובעת צפורניה בלקה, תסיר את הלקה לפני **שתטבול ואולם אם אינה שומעת לדברי חכמים ואינה מסכמת להסיר את הלקה מצפרניה, או**

שלא ניתן להסיר את הלקה... תטבול כמות שהיא ולא תדחה את הטבילה" (שם ב פרק ח סעיף ג).²⁹

וכן בספרו של הרב פרקש (סי' פב, עמ' תסח-תסט): "נשים המגדלות את ציפורניהן: מכל מקום עליהן לגוזן לפני הטבילה. אלא שכתבו הפוסקים, שכאשר מדובר בנשים שדעתן קלה עד כדי כך שאם נחמיר להן שלא לטבול עם הציפורניים המטופחות עלולות ח"ו להימנע מלטבול - יש להתיר להן לטבול כך".

הרב אלישיב קנוהל (איש-ואשה, עמ' 118, מהדורה שנייה, שבט תשס"ה) כותב:

נשים המגדלות ציפורניהם לנוי ומושכות אותן בלכה ואינה רוצה להסירן - עדיף שתסיר את הלכה ותשאיר את הציפורן נקייה היטב משני צדדיה, ותטבול. אם מאיזו סיבה אינה יכולה להוריד את הלכה, תקפיד למשוח לכה חדשה על הציפורניים לפני הטבילה שאז היא נוי לציפורניה, ותנקה היטב תחתיהן.

1. בניית ציפורניים

התייחסות לבניית ציפורניים³⁰ מצויה רק בשני העשורים האחרונים. כך למהדורה השנייה של ספרו של הרב נויברט (אהל-שרה ח, ט, 1991) נוסף סעיף המתייחס לנושא זה שאיננו מצוי במהדורה הראשונה:

לא תדביק אשה לצפורניה צפורניים מלאכותיות, מחשש חציצה. ואולם אם עשתה כן, כיון שאי-אפשר להסיר צפורניים כאלה אלא כעבור זמן ניכר, בדיעבד אינן חוצצות, ובלבד שתנקה היטב מסביב להן, שלא תהא חציצה. ואם הוסרו בחלקן, או נפלו בחלקן, הרי אלה שנשארו מהוות חציצה.

וכ"כ הרב קרליץ (חוט-שני סי' קצח ס"ק כג, 1998) והרב פרקש (סעיף פג, עמ' תסח).

כך גם השיב הרב אוריאל איזנטל (מגילת-ספר, או"ח יו"ד סי' כו אות ב, 1997):

נשים השמות צפורניים מלאכותיות ומדביקות אותן באיזה חומר וכל כמה שבועות מחדשים את החומר המדבק, האם לאפשר להם לטבול באופן כזה. מעיקר הדין אינו חוצץ... ולכן אם אפשר לשכנע אותן נשים להמנע מלעשות כן יש להשתדל בכך, אבל אם לפי הענין נראה שלא ישמעו לנו יש לאפשר להם לטבול...

וכן כתב הרב אלישיב קנוהל (איש-ואשה, 2003, עמ' 51): "ציפורניים המודבקות לנוי לזמן רב (למעלה מחודש) אינן חוצצות. ראוי להדביקן סמוך לאחר הטבילה". ולאחרונה הרב יוסף אברומסקי (טהרה-כהלכתה, ירושלים תשע"ד) כתב: "לכתחילה לא תתקין באצבעותיה צפורניים מלאכותיות כיון שיש בזה בעיה של חציצה בטבילה, אמנם אם

29. וכן הרב יהודה שטרית, מנחת-יהודה, ח"ב סי' טז, ירושלים 1989, וכך גם כתבו בניו של הרב עובדיה יוסף. הרב דוד יוסף הדגיש כי על הצבע להיות שלם, כי בכך מקפידות הנשים (תורת-טהרה יד, לח, 1995) וכן הרב אברהם יוסף (טהרת-יוסף י, לט, 2000), והרב פרקש, טהרה-כהלכה, תשנ"ח, עמ' תסח-תסט, סעיף פד כתב: "לכתחילה עליה להסיר את הצבע".

30. טכניקה זו היא יחסית חדשה, ונוספת לנוהג שהתקיים כבר קודם לכן של הדבקת ציפורניים, שהייתה נפוצה פחות. מכיוון שבמקרה זה מדובר בנוהג שנפוץ לפני כעשרים שנה, לא נראה תשובות המתייחסות לאפשרות זו בצורה ספציפית מוקדם יותר. ההפך הוא הנכון, נמצא כי יש ספרי הלכה שנושא זה נוסף במהדורות מאוחרות יותר.

התקינה צפורניים מלאכותיות והן במצב שאין אפשרות להסירן, יכולה לטבול עמם, אבל אם הוסרו בחלקם או נתקלקלו הרי זו חציצה".

ובהערה רנה:

ואף שאין דרך בנות ישראל הכשרות בכך, בכל זאת מעיקר הדין יש להתיר כיון שזה עשוי לנוי, אמנם יש בזה ממשות [דלא כבצבע] ולכן לכתחילה אין לעשות כך מחמת הטבילה, אבל כשעשתה צפורניים כאלו ואי אפשר להסירם [או שמתעקשת שלא להסירם] יש להקל... והמציאות היא שבדרך כלל לאחר כשבועיים-שלושה מבנית הצפורניים הללו נוצר ריוח - כתוצאה מגדילת הצפורן הטבעית - בחלק הקרוב לאצבע וניכר שם שאריות דבק מההדבקה, ואז הולכת לבעלת מקצוע שתמלא את החלל בחומר מתאים כדי שלא יהיה הפרש בגובה ובצבע. ובשלב הזה יש לחוש לחציצה וצריכה לעשות את המילוי קודם הטבילה כיון שכעת הצפורניים אינן נאות וקשה להחשיבן כעשויות לנוי.

ז. סיכום

ראינו כי יחסם של הפוסקים לטבילה עם ציפורניים ארוכות ולק איננו אחיד ממקום למקום, מעדה לעדה ומזמן לזמן. רובם מתירים רק בדיעבד, אך בדברי רבים שזור החשש שהכרעה הלכתית לטבול בציפורניים גוזזות ובלא לק תגרום לכך שיהיו נשים שיימנעו מלטבול. לכן התירו בדיעבד להתעלם מאורך הציפורן או מהצבע שעליה (ובתנאי שתהיה נקייה). בין חכמי ארצות המזרח הנטייה להקל רווחת יותר, והרב משאש אף מתיר לטבול כך לכתחילה.

מניסיוני כיועצות הלכה המשיבה לשאלות נשים בהלכות נידה למדתי שלעתים בנות ישראל כשרות דוחות את טבילתן, על מנת שלא לטבול בציפורניים ארוכות או צבועות. אחרות נמנעות מלטבול בקרבת מקום מגוריהן מחשש שהבלנית תעכב את טבילתן בגלל ציפורניהן. מאידך, למדתי מהניסיון שמנהג רווח הוא למעשה לסמוך לכתחילה על מה שמופיע בספרי ההדרכה כ'דיעבד'. לכן נראה שלא ראוי להחשיב נשים אלו כ'לא נשמעות לדברי חכמים' או כ'פורצות גדר' וכדו'. כמו כן מוצע לקבוע כתקנה שהבלניות לא תתערבנה בנושא זה כלל.³¹

כך כתב הרמב"ן (הלכות נדה פרק ט, כה): "ומדיני חציצה לא טוב היות האדם מחמיר ביותר מדאי ומחפש אחר הספיקות לפסול טבילתה בדבר הקל, כי אם כן אין לדבר סוף... לא יכניס אדם ראשו בספיקות החמורות אשר אין להן קץ וסוף".

31. מציאות דומה מצויה ביחס הפוסקים לטבעת. בדורות שבהם היתה הקפדה על הסרת הטבעת, נחשבה הטבעת לחוצצת, ואילו במציאות שבה לא הקפידו על הסרת טבעת, היא כבר לא נחשבה לדבר חוצץ. הרב יעקב אריאל פסק לעניין אשה שאינה יכולה להסיר את הטבעת ועומדת בליל טבילה ואין צורך בסביבה שיכול להוריד לה את הטבעת: "...אבל אם אינה מקפדת עליה אלא לעיתים רחוקות - אינה חוצצת. וא"כ יש מקום לחלק בין ימיהם לימינו: בימיהם הנשים היו לשות בכל יום, ואפילו כמה פעמים ביום, ואז האשה היתה מקפידה על הטבעת. אך בימינו, שהאשה אופה לכל היותר פעם בשבוע, ויש לה מיקסר, היא לא לשה בידיים אלא לעיתים נדירות ביותר; ולכן יש לומר שאינה מקפדת על הטבעת, והיא אינה חוצצת. וצ"ע" (אהלה של תורה, ח"ב, יו"ד סי' כח).